

KNJIGE

Irina SUBOTIĆ

DRAGOCENA MERA SAVESTI

(Svenka Savić, Pogled u nazad. *Svenka Savić o igri i baletu*)

Moje poznanstvo sa Svenkom Savić više je vezano za čitanje njenih radova i za priče o njoj nego za lična druženja. Naime, poznajem je mnogo i dobro kao koleginicu moje pokojne sestre Jelene Šantić; upravo u ovom zborniku Svenke Savić našao se i veoma lep prikaz Jelenine monografije o našem velikom igraču Dušanu Trniniću. Eto – to su sve razlozi zbog kojih osećam da mogu da govorim o knjizi Svenke Savić, o njenom ogromnom trudu koji je ona godinama negovala u kritikama i sada sakupila na jednom mestu. Zahvaljujući Svenkinim tekstovima za istoriju ostaju zabeleženi brojni događaji iz sveta savremene igre i baleta – to je dokaz da je nešto postojalo, da nije bilo uzaludno raditi. Divno je i važno pisati za novine, ali novine su za to da se danas pročitaju a sutradan da se u njih zavija krompir. Novine se odlikuju prolaznošću, efemernošću, i od te efemernosti štitimo se tako što ne pristajemo da naš posao bude potrošna roba. Zato je dragoceno što je iz efemerne forme novinskih članaka sačinjena druga forma – što je dobijena knjiga, što je sakupljeno na jednom mestu sve ono što je Svenka Savić napisala o baletu i modernoj igri. Ne može se desiti da se njena kritika pročita pa onda zaboravi, jer njen važan kritički rad sada postoji u formi knjige i tako na dostojanstveni način ulaze u istoriju – i Svenka i baleti o kojima je pisala.

Kritika je – i Svenka o tome govori – dragocena mera naše savesti i naše struke. Ako je kritičar vrstan, kao što je to Svenka Savić, ostavlja dubok trag, jer zahvaljujući njegovom svedočenju možemo u velikoj meri da rekonstruišemo izgled i značaj tog baleta. Mogu se prepoznati smisao, značaj, duh jedne predstave.

Međutim, ono što je mene posebno u ovoj knjizi dotaklo jeste poglavlje pod nazivom *Jezik i balet*, gde autorka povezuje lingvistiku, psiholingvistiku i balet na poseban način. Zahvaljujući zborniku koji je Jovan Hristić pripremio 1983. za Sterijino pozorje, Svenka Savić napisala je izvanredno smeo prikaz pozorišnih kritika Elija Fincija. Za mlađe generacije koje možda ne znaju, potrebno je da kažem da je Eli Finci bio kritičar od koga se drhtalo. U vremenu kada je on bio najaktivniji kao kritičar, pedesetih-šezdesetih godina 20. veka, kritika je i dalje imala značajnu ulogu. Bila je u izvesnom smislu recidiv predratnoga perioda, kada je naše mlado građansko društvo, posle Prvog svetskog rata osećalo potrebu za izgrađivanjem kriterijuma i standarda. Kritika je zbog toga imala drukčiju poziciju nego što je ima danas. U ranijem periodu kritika i kritičar imali su važno društveno mesto i o tome piše Svenka kada prati rad Elija Fincija šezdesetih godina. Moglo bi se govoriti da je kritika odražavala neku vrstu društvenog prisustva, što je značilo potporu celom pozorištu, ansamblu, piscu, režiseru; od uspešne recepcije predstave zavisilo je gde će ona da gostuje (a naša gostovanja bila su tada širom sveta). I publika je predstavu primala prateći sud ozbiljne, profesionalne kritike. Danas je široka publika zavisna od stavova tabloida koji plasiraju svoje "vrednosti" i populizmom najgore vrste zamenuju umetnička dostignuća koja obeležavaju našu kulturnu scenu. Dakle, u tekstu *Jezik pozorišne kritike Elija Fincija* Svenka Savić vrlo oštro, kritički piše o Eliju Finciju. Svenka konstatuje da takva vrsta kritike, od koje se nekad drhtalo, danas ništa više ne znači, jer preko nje ne možemo da čitamo predstave, ne prepoznamo vrednosti tih predstava, ne možemo da rekonstruišemo ništa od onoga šta smo videli ili šta bi drugi želeli danas da

prepoznaju, pročitaju na tim predstavama; Finci ne govori, ili govori samo minimalno i marginalno, u pola rečenice, o scenografiji, o svetlu, o kostimima, dakle o nekim od bitnih elemenata jedne predstave. Drugim rečima, Svenka zaključuje da se pre radilo o poštovanju (pa i o strahu od!) Elija Fincija kao ličnosti, a ne kao pozorišnog kritičara. Čini mi se da je ta osnovna teza Svenke Savić hrabra i veoma dragocena, jer ona govori o dubinskom čitanju tadašnjeg mesta kritike u društvu. I značaju i poštovanju jedne ličnosti.

O još jednom problemu Svenka Savić govori takođe ga vezujući za svoju osnovnu struku: ona s velikim autoritetom piše o ortografiji i terminologiji u tekstovima o baletu i tu, moram priznati, našla sam se na istoj liniji borbe sa Svenkom kada sam pripremala knjigu o svojoj sestri i kada je trebalo napraviti transkripciju određenih imena, pronaći termine u našem jeziku, i poštovati konvencije. Reč je, na primer, o imenu Isidore Dankan (koja se izgovara i kao Ajsadora, Ajzadora, Isadora, Izadora, Izidora Dunkan, Dankan...). U transkribovanju na ćirilicu unosi se velika nejasnoća i bez tog konsenzusa za koji se zalaže Svenka, a zbog kojeg je organizovala čitav jedan simpozijum u Srpskom narodnom pozorištu, cela struka baletskih kritičara i kritičarki (i ne samo baletskih!) bila bi nefunkcionalna: kao da se govori o dve osobe a ne o istoj osobi, o dva problema, o dva termina. Čini mi se da je i to zalaganje Svenke Savić, sa stanovišta povezivanja njenih struka – pisanja o baletu i pisanja o lingvistici – izuzetno dragoceno.

Na kraju, htela bih da naglasim aktuelnost knjige Svenke Savić: ona do dana današnjeg piše, njena poslednja kritika je iz 2006, tako da je ona prava, dugogodišnja hroničarka kulturnog života cele naše zemlje, ne samo Vojvodine, Novog Sada i Beograda. Široko prateći događanja, pre svega na baletskim scenama pozorišta na celoj teritoriji naše današnje zemlje ali i bivše velike Jugoslavije, ona stvara posebnu istoriju baleta kod nas, viđenu očima autentičnoga svedoka – baletskog igrača koji iznutra poznaje tajne ove umetnosti i zato može da postane dobar kritičar, za razliku od autoritarne ličnosti Elija Fincija pred kojim se drhtalo i od koga je zavisila sudbina jedne predstave, ali koji nije doticao sve njene aspekte. Svenka Savić kritiku piše pažljivo obrazlažući sve svoje stavove, zbog čega se njoj veruje. I zbog toga ovu knjigu treba predano čitati, a meni je bila velika čast što sam mogla nekoliko reči da kažem o njoj.

(Iz govora na promociji u Biblioteci grada Novog Sada)